

УДК 347.454

СТОРОНИ В ДОГОВОРІ НА ВИГОТОВЛЕННЯ ПРОТЕЗНИХ ВИРОБІВ ТА НА ЇХ СЕРВІСНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Анна ТАРАНЕНКО,
аспірант кафедри цивільного права
Запорізького національного університету

SUMMARY

The article studies the subject composition agreement on prosthetics people, including two of its varieties as a contract for the manufacture of prosthetic products and contract for service of such products. We study the question of who can be contracted in those treaties are the requirements for contractors legislation of Ukraine, who is the customer relevant work. The article indicates the shortcomings of the current legislative regulation of the relevant contractual structures on subject composition, as well as ways to improve legislation on prosthetics.

Key words: prosthetic ware, rehabilitation equipment, contractor, customer, servicing.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено дослідженню суб'єктного складу договору на протезування людини, зокрема таких двох його різновидів, як договір на виготовлення протезних виробів та договір на сервісне обслуговування таких виробів. Досліджуються питання про те, хто може бути підрядником у цих договорах, які вимоги пред'являються до підрядників законодавством України, хто є замовником відповідних робіт. У статті вказуються недоліки чинного законодавчого врегулювання відповідних договірних конструкцій щодо суб'єктного складу та пропонуються шляхи вдосконалення законодавства з питань протезування.

Ключові слова: протезний виріб, технічний засіб реабілітації, підрядник, замовник, сервісне обслуговування.

Постановка проблеми. У відносинах з протезування має місце, щонайменше, три різновиди цивільно-правових договорів, кожен з яких має свій суб'єктний склад. Перший договір – це договір на виготовлення протезного виробу, який належить до групи договорів про виконання робіт (підрядних договорів). Другий договір – це договір про протезування пацієнта, який належить до групи договорів про надання послуг (медичних послуг). Третій договір пов'язаний із необхідністю «обслуговувати» протезний виріб, ремонтувати його в разі потреби, тобто пов'язаний з наданням відповідних сервісних послуг. Цей договір також належить до групи підрядних договорів.

Враховуючи, що чинне законодавство України з питань протезування не регулює в якомусь одному нормативно-правовому акті питання укладання договорів на виготовлення протезних виробів, їх сервісне обслуговування та договір на проведення протезування як медичної послуги, врегулювання відповідних договірних відносин має відбуватись з урахуванням положень відповідних норм цивільного законодавства та тих нормативно-правових актів зі сфери дії права соціального забезпечення, які присвячені протезуванню інвалідів, дітей-інвалідів, ветеранів, пенсіонерів та деяких інших категорій населення України.

Метою цієї статті є аналіз становища сторін договорів на виготовлення протезних виробів та їх сервісне обслуговування для виявлення не врегульованих або недостатньо врегульованих чинним законодавством відносин та формулювання конкретних

пропозицій щодо їх усунення. Обидва договори будемо розглядати у взаємозв'язку, адже за положеннями чинного законодавства розробка, виробництво, реалізація технічних та інших засобів реабілітації, виробів медичного призначення, що компенсують чи відновлюють порушені або втрачені функції організму, а також надання послуг з обслуговування і ремонту зазначеної продукції здійснюється одним і тим самим суб'єктом – протезно-ортопедичним підприємством.

Виклад основного матеріалу. Договір на виготовлення протезного виробу, як ми вже довели [1, с. 43], належить до групи договорів про виконання робіт, тобто підрядних договорів, а якщо більш конкретно – до такого різновиду підрядних договорів, як побутовий підряд, врегулюванню якого присвячений § 2 глави 61 ЦК України. Відповідно до дефініції договору побутового підряду, наданій в ч. 1 ст. 865 ЦК України, сторонами в даному різновиді підрядних договорів є підрядник та замовник. Щодо правового статусу підрядника в ЦК України закріплено, що ним у побутовому підряді є суб'єкт підприємницької діяльності. Якщо розглядати одну із значних груп населення, яка потребує протезування, а саме осіб, яким держава гарантує соціальне забезпечення, то й законодавче врегулювання питань протезування цих осіб здійснюється на рівні нормативно-правових актів, що належать до сфери дії права соціального забезпечення. Положення цих нормативно-правових актів щодо підрядника порівняно із положеннями цивільно-правових норм про договір побутового підряду є дуже обмеженими.

Так, у «Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації інвалідів, дітей-інвалідів та інших окремих категорій населення», затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 № 321 (далі – Порядок), який визначає механізм безоплатного забезпечення окремих категорій населення, які потребують протезування, та безготівкового перерахування коштів підприємствам, що виконали індивідуальні заявки цих категорій населення на виготовлення технічних та інших засобів реабілітації, надання послуг з їх ремонту, встановлено, що технічні та інші засоби реабілітації, призначені для безоплатного забезпечення інвалідів, дітей-інвалідів, інших осіб за рахунок коштів державного бюджету, виготовляються, постачаються і ремонтуються підприємствами, які відповідають кваліфікаційним вимогам, установленим Мінсоцполітики [2]. Більш того, у цьому Порядку вказується, що перелік таких підприємств визначається зазначеним міністерством.

На виконання вказаної Постанови Мінсоцполітики України був виданий Наказ від 18.04.2012 № 215, яким встановлюються кваліфікаційні вимоги до таких підприємств. Слід зазначити, що останні були значно змінені (посилнені) порівняно із тими вимогами, які пред'являлися до вказаних підприємств у раніше чинному законодавстві. Крім тих, які вимагалися й раніше, а саме: наявність установчих документів, сертифіката відповідності на технічні та інші засоби реабілітації, технічного паспорта (інструкції з експлуатації) та гарантійного талона на сервісне обслуговування; підтвердження відсутності заборгованості зі сплати податків та письмове підтвердження умов на постачання запасних частин до технічних засобів реабілітації на весь період їх експлуатації, нині також вимагається наявність приміщень для виробництва технічних та інших засобів реабілітації, надання протезно-ортопедичних послуг та послуг з ремонту таких засобів; наявність спеціального матеріально-технічного оснащення, включно з технологічним обладнанням і спеціальними інструментами, передбаченими технічною та технологічною документацією; наявність стаціонарних відділень первинного та складного протезування підприємства-кандидата, що підтверджується статутом підприємства (або договору про співпрацю зі стаціонарними відділеннями лікувально-профілактичних закладів Міністерства охорони здоров'я України, державними протезно-ортопедичними підприємствами, у складі яких діють стаціонарні відділення первинного та складного протезування). Крім цього, обов'язковою умовою є наявність кваліфікованих фахівців, до яких, у свою чергу, також пред'являється ціла низка вимог.

Якщо раніше вимагалось підтвердження лише відсутності заборгованості щодо сплати податків, то нині вимагається наявність довідок з банківських уста-

нов щодо відсутності заборгованості з повернення кредитів (позик), про відсутність заборгованості з виплати заробітної плати працівникам, про відсутність заборгованості зі сплати податків та зборів, про відсутність заборгованості зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, витягу з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, про державну реєстрацію права власності та інших речових прав на нерухоме майно, обтяження таких прав та витягу з Державного реєстру обтяжень рухомого майна про обтяження, зміну обтяження, відступлення прав на предмет обтяження. Встановлено надання цілої низки інших документів. Все вказане свідчить про те, що держава «перестраховується» з метою забезпечення можливості повернення сплачених за виготовлення протезних виробів коштів з державного бюджету на протезування осіб, які належать до числа соціально незахищених верств населення. Натомість все це значно звужує коло можливих потенційних підрядників, які могли б виготовляти, ремонтувати та обслуговувати протезні вироби. Перевірки відповідності кваліфікаційним вимогам здійснюються Експертною комісією Мінсоцполітики України, Положення про яке було затверджене Наказом Мінсоцполітики України від 18.04.2012 № 215 «Деякі питання придбання технічних та інших засобів реабілітації» [3]. Крім вже зазначених вище вимог, Експертною комісією для визначення відповідності підприємств-кандидатів затвердженням кваліфікаційним вимогам перевіряється дотримання вимоги щодо кількості наданих послуг у сфері забезпечення осіб з фізичними вадами технічними та іншими засобами реабілітації, з їх технічного обслуговування та ремонту за два попередні роки; вимоги про надання адресної допомоги особам з фізичними вадами за місцем реєстрації чи фактичного проживання за адміністративно-територіальними одиницями; наявність запасних частин та комплектувальних виробів для сервісного обслуговування (гарантійного та післягарантійного ремонту) технічних та інших засобів реабілітації.

Деякі з вказаних вимог однозначно обмежують допуск на ринок виготовлення протезних виробів нових суб'єктів. Як, наприклад, може з'явитись на «ринку» робіт з виготовлення протезних виробів нова особа, і тим більше виконати умову про підтвердження раніше наданих за два попередні роки послуг у сфері забезпечення осіб з фізичними вадами технічними та іншими засобами реабілітації, з їх технічного обслуговування та ремонту, якщо вона раніше не була на цьому «ринку»?

Виділення коштів на відносини, пов'язані з протезуванням, аж до 2011 р. відбувалось шляхом прийняття Кабінетом Міністрів України кожного року відповідної постанови. Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 07.03.2006 № 253 «Про затвердження Порядку використання у 2006 р.

коштів, передбачених у державному бюджеті для розроблення нових видів протезно-ортопедичних виробів та обслуговування інвалідів у стаціонарах при протезних підприємствах» одержувачами бюджетних коштів стали: промислове об'єднання «Укрпротез» (м. Київ); установи і державні, у тому числі казенні підприємства, зазначені в пп. 1, 2 додатка 3 до розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 № 808 «Про подальший розвиток вітчизняного виробництва технічних засобів реабілітації для осіб з вадами опорно-рухового апарату», а саме: Євпаторійський протезно-ортопедичний цех Сімферопольського казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства; Черкаський протезно-ортопедичний цех Київського казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства; Херсонський протезно-ортопедичний цех Одеського казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства; медико-технічний корпус Донецького казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства; Хмельницьке державне експериментальне протезно-ортопедичне підприємство; реабілітаційні відділення клініки Українського науково-дослідного інституту протезування, протезобудування та відновлення працездатності; Луганське протезно-ортопедичне підприємство. Дію Постанови було продовжено на 2007 р. згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Питання розвитку виробництва технічних засобів реабілітації» від 01.03.2007 № 304. Згідно із Порядком використання у 2008 р. коштів, передбачених у державному бюджеті для розроблення нових видів протезно-ортопедичних виробів та обслуговування інвалідів у стаціонарах при протезних підприємствах, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2008 № 403, одержувачами бюджетних коштів стали: УкрНДІпротезування, який був створений ще в лютому 1997 р. з метою забезпечення розроблення науково-обґрунтованих пропозицій щодо формування державної політики у сфері соціального захисту пенсіонерів, інвалідів, інших соціально незахищених верств населення; промислове об'єднання «Укрпротез»; державні, у тому числі казенні експериментальні протезно-ортопедичні підприємства, у складі медичних відділів яких функціонують стаціонари первинного та складного протезування, що здійснюють обслуговування інвалідів у стаціонарах при протезних підприємствах. Дію вказаної Постанови було продовжено на 2009 р. та 2010 р. Окремими Постановами Кабінету Міністрів України оформлювалось виділення коштів на протезування й окремих фізичних осіб [4].

Далі виконавча влада вже перестала закріплювати щорічно перелік таких одержувачів коштів з державного бюджету, та у 2011 р. Кабінет Міністрів України видав загальний нормативно-правовий акт, регулюючий порядок використання таких коштів. Відповідно до «Порядку використання коштів, передбачених у дер-

жавному бюджеті для розроблення нових видів протезно-ортопедичних виробів та обслуговування інвалідів у стаціонарах при протезних підприємствах», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 № 120, одержувачами бюджетних коштів відповідно до плану заходів є: УкрНДІпротезування; державні, у тому числі казенні експериментальні протезно-ортопедичні підприємства.

Крім у певній мірі «закритого» переліку виробників протезних виробів, питання щодо допуску суб'єктів господарювання на «ринок» виготовлення та сервісного обслуговування протезних виробів ускладнювалось ще одним аспектом – потребою ліцензування такої діяльності виробника (підрядника) чи її відсутністю.

Виникло це питання у зв'язку з тим, що в ст. 26 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 06.10.2005 № 2961-IV протезно-ортопедичні підприємства здійснюють свою діяльність на підставі її ліцензування. Обов'язковою умовою ліцензування є відповідність виробничої бази підприємства заявленій номенклатурі технічних та інших засобів реабілітації, виробів медичного призначення, відповідна кваліфікаційна підготовка спеціалістів, наявність повної нормативно-технічної бази, яка регламентує вимоги щодо надійності і технології їх виготовлення, необхідна документація системи контролю якості [5]. При цьому в ст. 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 № 1775 [6] серед видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, будь-яка діяльність протезно-ортопедичних підприємств не перелічена.

Для усунення цієї неузгодженості між нормативно-правовими актами рівної юридичної сили у 2008 р. (10.10.2008), Кабінетом Міністрів України під керівництвом Ю.В. Тимошенко у Верховну Раду України було подано законопроект за реєстраційним № 3287, у пояснювальній записці до якого пропонувалось розширити перелік видів діяльності, які підлягають ліцензуванню, перелічених у Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» пунктом «розробка, виробництво, реалізація, ремонт технічних та інших засобів реабілітації інвалідів та надання послуг з обслуговування зазначених засобів реабілітації». На нашу думку, узгодження законодавчих актів може здійснюватись як у бік одного закону, так і в бік іншого. Кабінетом Міністрів України тоді було прийнято рішення, що узгодження має проводитись саме шляхом додання відсутнього положення в Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», а не шляхом усунення «зайвого» положення в Законі України «Про реабілітацію інвалідів в Україні». В якості додаткового обґрунтування в пояснювальній записці до Законопроекту вказувалось, що його прийняття дозволить проводити ліцензування протезно-ортопедичних послуг з метою підтвердження

відповідності суб'єктів господарювання основним критеріям та гарантіям високої якості їх продукції. До появи вказаного Законопроекту у 2006 р. також пропонувався дещо схожий Законопроект, яким пропонувався внести зміни до ст. 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» щодо виробництва, торгівлі медичною технікою та виробами медичною призначення, внесеній народними депутатами України А.В. Клименко та Л.Г. Сергієнко.

На зауваження внесені у 2008 р. Кабінетом Міністрів України законопроекту тогочасний Президент України В. Ющенко у своїх Пропозиціях до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо ліцензування діяльності з розробки, виробництва, реалізації, ремонту технічних та інших засобів реабілітації інвалідів та надання послуг з обслуговування зазначених засобів реабілітації» зазначив, що запропоновані Законопроектом зміни призведуть до надмірного регуляторного впливу держави на відповідні сфери господарської діяльності, спричинять додаткові витрати суб'єктів господарювання на здійснення таких видів господарської діяльності та неминуче матимуть наслідком підвищення вартості засобів реабілітації інвалідів та послуг з обслуговування таких засобів. Зазначалось також, що прийняття Законопроекту призведе до порушення конституційних прав громадян на охорону здоров'я (ст. 49 Конституції України), не відповідає принципам доцільності, адекватності та збалансованості державної регуляторної політики, визначеним Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», зокрема, обґрунтованій необхідності державного регулювання господарських відносин, забезпеченню в регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави [7].

У Висновках на Пропозиції Президента України до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо ліцензування діяльності з розробки, виробництва, реалізації, ремонту технічних та інших засобів реабілітації інвалідів та надання послуг з обслуговування зазначених засобів реабілітації» Головного науково-експертного управління від 22.06.2009 на заперечення висловленим Президентом пропозицій було вказано, що само по собі ліцензування діяльності з розробки, виробництва, реалізації, ремонту технічних та інших засобів реабілітації інвалідів та надання послуг з обслуговування зазначених засобів реабілітації не суперечить основним принципам державної політики у сфері ліцензування господарської діяльності, визначеному в ст. 3 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», зокрема, принципу використання ліцензування для захисту прав, законних інтересів, життя та здоров'я громадян. Дискусіям піддавалася також і теза про виникнення додаткових витрат суб'єктів господарювання на ліцензування, що

призведе до підвищення вартості засобів реабілітації інвалідів та послуг з обслуговування таких засобів.

Не зважаючи на всі ці дискусії, питання щодо введення у відповідність двох законодавчих актів так і не вирішено на сьогоднішній день. Законопроект було відхилено та знято з розгляду 17.11.2009, Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» і нині не вміщує відповідного виду діяльності серед видів, які підлягають ліцензуванню, а ст. 26 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» й досі закріплює умову про ліцензування. Ліцензування діяльності протезно-ортопедичних підприємств у межах своїх повноважень здійснюють центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, охорони здоров'я, які також формують переліки продукції, яка підлягає сертифікації.

Хочемо зазначити й на деякі позитивні моменти законопроекту, який аналізувався нами. Зокрема в ньому пропонувався замінити слова «протезно-ортопедичні підприємства» в усіх відмінках словами «суб'єкти господарювання, які здійснюють розробку, виробництво, реалізацію, ремонт технічних та інших засобів реабілітації та надають послуги з обслуговування зазначених засобів реабілітації» у відповідному відмінку. Таке узагальнене формулювання є більш вдалим та юридично грамотним, адже «підприємство» в такому формулюванні взагалі не є суб'єктом цивільного права. У теорії цивільного права це поняття поглинається поняттям «юридична особа». Поняття «підприємство» використовує у своїх положеннях Господарський кодекс України, проте й в ньому воно входить до більш об'ємного поняття – «суб'єкт господарювання». Додамо до вказаного, що для можливості розповсюдження на договір з виготовлення, ремонт та сервісне обслуговування протезних виробів норм ЦК України про побутовий підряд, необхідно, щоб виробником протезних виробів визнавався суб'єкт підприємницької діяльності, що, на наш погляд, більш відповідатиме ринковим договірним відносинам. Незалежно від того, хто сплачуватиме за виготовлення чи ремонт протезного виробу, чи то сама фізична особа, чи компенсація вартості цих робіт буде здійснюватись із коштів державного бюджету, для суб'єкта, який бере на себе обов'язок з виконання відповідних робіт, важливим є в кінцевому рахунку отримання прибутку від своєї діяльності.

Отже, загалом у вказаному питанні з самого початку його нормативного врегулювання спостерігалось суттєве звуження кола осіб, яким дозволялось здійснювати такі роботи. Аналіз нормативно-правових актів з цих питань дозволяє зробити висновок про хоча й поступове розширення кола суб'єктів, яким надавалося право виготовлення протезних виробів, але й про одночасне підвищення переліку кваліфікаційних вимог, що встановлюється щодо цих суб'єктів, який сьогодні є

доволі суворим і таким, що не відповідає своїй назві – «кваліфікаційні», тобто такі, що пов'язані лише з кваліфікацією.

Все викладене стосується питань забезпечення протезними виробами лише окремих категорій населення, а саме: інвалідів, дітей-інвалідів, ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів державної пожежної охорони, жінок після мастектомії та з вродженими вадами молочних залоз, осіб похилого віку, при цьому не всі різновиди протезів є. Питання ж протезування стосуються не лише цих категорій осіб, що особливо помітно у зв'язку з зубопротезуванням, оскільки зачіпає значну частину населення України, які не є інвалідами, але потребують заміників певних частин організму, зокрема зубів, штучними протезними виробами (імплантатами). А тому чітке врегулювання того, хто може бути підрядником, має важливе значення.

Щодо другої сторони в договорах, що аналізуються, зазначимо, що й тут позиція законодавця також не однозначна. По-перше, це стосується назви відповідної сторони. У раніше чинних нормативно-правових актах вказана сторона називалась замовником, але недоліком всіх цих актів було те, що замовниками називались щонайменше дві особи. По-перше, це управління соціального захисту населення (в типовому договорі, що є додатком до Інструкції про порядок забезпечення населення України протезно-ортопедичними виробами, затвердженою Наказом Міністерства соціального захисту населення України від 15.03.1994 р. № 25); управління соціального захисту населення відповідної обласної (міської) державної адміністрації (в типовому договорі, що є додатком до Інструкції про порядок забезпечення населення України протезно-ортопедичними виробами, затвердженою Наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1998 № 88). Саме вони і укладали договори з виробниками. По-друге, зі змісту вказаних нормативно-правових актів можна виокремити й інших замовників, яких умовно назвемо «безпосередні замовники». Так, замовлення на виготовлення протезно-ортопедичних виробів підприємствами-виготівниками приймалися на підставі замовлень від громадян, які постійно проживали в зоні обслуговування цих підприємств, а також від осіб, які перебували в будинках-інтернатах для престарілих та інвалідів, дитячих будинках-інтернатах, навчальних та лікувально-профілактичних закладах, розміщених у цій зоні (Інструкція 1994 р.); від інвалідів та інших осіб (незалежно від місця одержання пенсії, роботи, служби, навчання в тому числі від тих, які перебували в будинках-інтернатах для громадян похилого віку, інвалідів та дітей, дитячих будинках і школах-інтернатах, у лікувально-профілактичних закладах (Інструкція 1998 р.).

Якщо є замовлення від конкретних осіб, то ким, як не замовниками є такі особи? Тобто, по-друге, вказані

Інструкції визнавали замовниками також перелічених у них фізичних осіб, які потребували протезування. В Інструкції 1994 р. вказані особи йменувалися по-різному: «особи, які потребують протезно-ортопедичних виробів» (напр., п. 5), «інваліди» (напр., п. 4, п. 9, п. 10, п. 11), «нетранспортабельні інваліди» (напр., п. 4, п. 5), «замовники» (напр., п. 6, п. 7, п. 9). У наступній Інструкції 1998 р. такого розмаїття термінів вже не спостерігалось, у ній йшлося про «інвалідів, пенсіонерів і інших громадян України», «інвалідів і інших громадян», «інвалідів і інших осіб», хоча також ці особи називались й замовниками (напр., п. 11, п. 12, п. 14).

За Інструкцією, затвердженою Наказом Міністерства праці і соціальної політики України від 09.03.2000 № 53 замовлення мали подавати інваліди та інші особи (незалежно від місця одержання пенсії, роботи, служби, навчання), які, як і в попередніх Інструкціях, в окремих пунктах йменувалися замовниками. Натомість договори про виготовлення та поставку протезно-ортопедичних виробів та інших засобів реабілітації інвалідів з підприємствами, майстернями всіх форм власності (враховуючи специфіку виробництва) на підставі поданих замовлень та погоджених обсягів робіт укладало об'єднання «Укрпротез». У Типовому договорі на виготовлення та поставку протезно-ортопедичних виробів, затвердженому вказаною Інструкцією, замовником називалось промислове об'єднання «Укрпротез». Вказані Інструкції втратили свою чинність, а ті, які прийшли їм на заміну, вже не вміщують ані типових, ані примірних договорів, їх норми є нормами права соціального забезпечення і регулюють відносини з питань протезування обмеженого кола осіб.

Нині в Порядку друга сторона договору на виготовлення протезних виробів, яка замовляє виготовлення або ремонт протезних виробів не називається вже ніяк. Виходячи із загальних положень про підрядні договори і, зокрема, про договори про побутовий підряд, дана сторона має називатись все ж таки Замовником. До того ж під сферу дії всіх нормативно-правових актів з питань протезування, що належить до права соціального забезпечення, підпадає досить вузьке коло осіб – замовників (соціально незахищені верстви населення, протезування яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету) [8, с. 56].

Таким чином, щодо усіх інших фізичних осіб, які потребують протезування або імплантування, мають застосовуватись положення цивільного законодавства як в частині вибору підрядника, так і в частині того, хто може бути замовником.

Щодо договорів про сервісне обслуговування, додамо, що, відповідно до Типового положення про сервісний центр із забезпечення інвалідів технічними та іншими засобами реабілітації та технічного обслуговування цих засобів, затвердженого Наказом Мінсоцполітики України від 19.05.2011 № 186, з метою

ефективного індивідуального підходу щодо забезпечення інвалідів технічними та іншими засобами реабілітації і технічного обслуговування цих засобів, передбачається створення відповідних сервісних центрів, який є структурним або відокремленим підрозділом державного, казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства, що підпорядковується Міністерству соціальної політики України та входить до складу ПО «Укрпротез». Створення, ліквідація та реорганізація сервісного центру здійснюється за рішенням керівника підприємства за погодженням Міністерства соціальної політики.

У цих центрах можливим є отримання консультації щодо забезпечення технічними засобами реабілітації, вибору їхньої моделі, щодо правил користування ними, а також післягарантійного обслуговування цих засобів. У переліку видів діяльності, якими можуть займатись вказані сервісні центри, бачимо поєднання як робіт, так і послуг. Натомість для здійснення діяльності, пов'язаної із сервісним обслуговуванням технічних засобів реабілітації, необхідним є укладення низки договорів між підприємством, на базі якого знаходиться сервісний центр, та підприємствами-виробниками технічних засобів реабілітації, і до того ж ці договори обов'язково мають погоджуватись із ПО «Укрпротез». Такий стан речей, на нашу думку, не сприяє збільшенню кількості потенційних сервісних центрів. До того ж сам порядок звернення до вказаних сервісних центрів, на наш погляд, є дещо ускладненим, адже розрахований саме на забезпечення сервісного обслуговування технічних засобів реабілітації тих категорій населення, на соціальне забезпечення яких спрямована державна політика щодо захисту соціально незахищених верств населення.

Виходячи зі змісту вказаного Типового положення, замовником (хоча він так і не називається) є інвалід та/або законний представник інваліда. При цьому замовлення в нього приймається лише після надання останнім направлення органу праці та соціального захисту населення районної, у містах Києві та Севастополі – державної адміністрації, виконавчого комітету міської, районної в місті ради за місцем реєстрації їхнього проживання на забезпечення технічним засобом реабілітації за індивідуальним замовленням. Також йдеться про можливість здійснення гарантійного ремонту, але для цього, знов ж таки, необхідним є наявність належним чином оформлених договірних відносин між підприємством-виробником та підприємством, на базі якого знаходиться сервісний центр.

Сервісний центр виконує роботи невисокої складності з технічного обслуговування технічних засобів реабілітації на базі підприємства, у приміщенні якого він знаходиться, відповідно до укладеного договору або з виїздом до місця проживання інваліда. Виконання робіт з технічного обслуговування технічних

засобів реабілітації в період гарантійного строку та постачання деталей і комплектуючих до сервісного центру здійснюються на підставі укладеного договору між підприємством, на базі якого знаходиться сервісний центр, та підприємством-виробником за погодженням з ПО «Укрпротез».

У випадках необхідності здійснення технічного обслуговування підвищеної складності в період гарантійного строку сервісний центр сам не може звертатись до підприємства-виробника, адже в Типовому положенні закріплено, що таке звернення має бути від підприємства, на базі якого знаходиться сервісний центр. Післягарантійне технічне обслуговування ТЗР забезпечується сервісним центром.

Тобто, сервісний центр не є самостійний суб'єктом, і майже кожен крок має погоджувати із підприємством, яке, у свою чергу, погоджує більшість питань із ПО «Укрпротез».

Висновки. Так склалося, що у свідомості більшої частини населення відносини з протезування найчастіше пов'язуються із поняттям «інвалідність». Звичайно, саме інваліди, діти-інваліди найчастіше потребують допомоги з боку держави та його населення у вигляді протезування. Саме через обмеженість функцій в інвалідів, вони найчастіше не можуть самі забезпечувати собі нормальний рівень життєдіяльності, гідний рівень життя, а тому держава, піклуючись про найменш захищені верстви свого населення, бере на себе зобов'язання з соціального забезпечення цих осіб, у тому числі протезними виробами та послугами з протезування. Розробка нових, виробництво розроблених видів протезних виробів потребує значних фінансових ресурсів, джерелом яких є державний бюджет України. Враховуючи, що основними наповнювачами цього бюджету є громадяни України, держава усвідомлює необхідність використовувати кошти державного бюджету найбільш ефективно та найменш витратне. Мабуть цим пояснюється надмірне «перестраховування» держави щодо надання права на виготовлення та сервісне обслуговування протезних виробів тим чи іншим суб'єктам. Саме цим пояснюється й «кидання» в різні крайнощі, маніакальна потреба врегулювати якомога детальніше, чим створюються значні труднощі для суб'єктів, готових взяти на себе функції з виготовлення та сервісного обслуговування протезних виробів, проте їх відлякують надмірні нормативні вимоги. Надмірна зарегульованість створює передумови для вироблення корупційних схем допуску на ринок з виготовлення протезних виробів обмеженого кола суб'єктів, і, навіть, монополізації ринку. Для розвитку нормальних ринкових договірних відносин слід навпаки зменшувати тиск з боку держави на суб'єктів договірних відносин та розширення можливостей допуску на ринок різних суб'єктів господарювання, що надасть можливість конкуренції і вільного вибору підрядника.

Недоліками законодавчого врегулювання цих питань є представлення нормативно-правових актів з цих питань лише тими, що входять до сфери дії права соціального забезпечення, що значно звужує коло потенційних підрядників за цими договорами. Також попри неодноразові спроби впорядкування дії двох законодавчих актів однакової юридичної сили, досі суперечливою залишається норма Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», яка передбачає ліцензування відповідної діяльності, та відсутність відповідної норми в Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». Попередні спроби врегулювання були акцентовані на спробі «дати» відповідну норму в Законі України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», тоді як з метою надання можливості допуску потенційних підрядників, на наш погляд, слід вилучити норму про ліцензування діяльності протезно-ортопедичні підприємства із Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (ч. 16 ст. 26). Дані висновки є попередніми, вони визначають напрямки шляхів подальшого дослідження та розв'язання проблеми.

Список використаних джерел

1. Питання найменування виробника (підрядника) в договорі на виготовлення протезних виробів : матеріали міжнарод. наук.-практич. конф. «Юридичні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень», (Київ, 13–14 червня 2014 р.) / К. : Центр правових наукових досліджень, 2014. – 144 с. – С. 43–45.
2. Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації інвалідів, дітей-інвалідів та інших окремих категорій населення, переліку таких засобів :

Постанова від 05.04.2012 № 321 / Кабінет Міністрів України // Офіційний вісник України від 2804.2012. – 2012 р. – № 31. – 163 с. – Ст. 1146.

3. Про затвердження Положення про Експертну комісію Мінсоцполітики України щодо встановлення відповідності кваліфікаційним вимогам підприємств-кандидатів усіх форм власності на виготовлення, поставку, ремонт та технічне обслуговування технічних та інших засобів реабілітації, порядок її роботи : Наказ від 18.04.2012 № 215 / Мінсоцполітики України // Офіційний вісник України від 06.07.2012. – 2012 р. – № 49. – 163 с. – Ст. 1933.

4. Про виділення коштів на протезування : Постанова від 06.10.1995 № 788 ; Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/788-95-%D0%BF>.

5. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 06.10.2005 № 2961–IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2–3. – Ст. 36.

6. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон від 01.06.2000 № 1775–III (із змінами) / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.

7. Офіційний портал Верховної Ради України. Пропозиції Президента до Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо ліцензування діяльності з розробки, виробництва, реалізації, ремонту технічних та інших засобів реабілітації інвалідів та надання послуг з обслуговування зазначених засобів реабілітації» Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3287&skl=7.

8. Замовник у договорі на виготовлення протезних виробів: проблемні питання законодавчого врегулювання : матеріали міжнарод. наук.-практич. конф. «Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні», (Одеса, 13–14 червня 2014 р.) / Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – 140 с. – С. 54–56.